

СИСТЕМНИЙ І ДІЯЛЬНІСНИЙ ПІДХОДИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті визначається поняття "підхід", дається коротка характеристика системного і діяльнісного наукових підходів, розглядається здійснення професійної підготовки майбутніх учителів технологій у вищій школі на основі цих підходів.

Ключові слова: підхід, системний підхід, діяльнісний підхід, професійна підготовка, майбутні вчителі технологій.

Постановка проблеми, її зв'язок з важливими завданнями. Провідним завданням педагогічної освіти є підготовка вчителя, здатного до ефективної професійної діяльності в умовах сучасної загальноосвітньої школи, учителя з високим рівнем освіченості, культури, інтелігентності, професійної компетентності й здатності забезпечити всебічний розвиток учня як особистості.

Професійна підготовка майбутніх вчителів технологій є необхідною передумовою їх становлення як професіоналів, фахівців освітньої галузі "Технології". Специфіка їх навчання полягає в об'єднанні умінь, навичок трудової діяльності з формуванням досить високого рівня освіченості студентів, здатності розуміти художні цінності, виховання смаку, естетичних почуттів. Високий рівень вимог суспільства та розвитку педагогічної науки в Україні зумовлює необхідність удосконалювати професійну підготовку вчителів технологій на основі методологічних підходів, зокрема системного і діяльнісного.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми, виокремлення невирішених її частин. Проблема змісту та методики підготовки вчителів трудового навчання присвячені дослідження таких науковців, як: П. Р. Атутов, Ю. Ю. Бєлова, В. М. Буринський, В. В. Васенко, Л. Г. Козачок, І. Є. Каньковський, М. С. Курач, О. І. Мегем, Л. В. Оршанський, Б. В. Прокопович, В. В. Радул, Г. І. Розумна, Д. Ф. Рудик, В. В. Серіков, В. В. Соловей, В. В. Стешенко, В. Б. Харламенко та інших.

Питання системного підходу в педагогіці, сутності педагогічної системи, характеристик її елементів розглядалися Б. Г. Ананьєвим, В. В. Афанасьєвим, В. П. Беспалько, В. К. Буряком, Н. В. Кузьминою, В. І. Лозовою, Б. Ф. Ломовим, Б. Г. Юдіним та іншими.

У працях таких науковців, як К. О. Абульханова-Славська, П. Я. Гальперін, І. А. Зимня, М. С. Каган, Г. С. Костюк, О. М. Леонтєєв, Б. Ф. Ломов, Н. Ф. Тализіна викладено уявлення про діяльність та діяльнісний підхід.

Для нашого дослідження важливим є більш ретельний аналіз можливостей застосування системного і діяльнісного підходів до професійної підготовки майбутніх учителів технологій, що детально не розглядалося в попередніх дослідженнях.

Формулювання мети статті. Метою статті є аналіз системного й діяльнісного наукових підходів для з'ясування їх місця у професійній підготовці майбутніх учителів технологій.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів. Поняття "підхід" є загальнонавчаним. У науковій літературі наявні різні

погляди щодо тлумачення поняття "підхід". Наприклад, його визначають як певний вихідний принцип, вихідну позицію, основне положення чи переконання (О. Новиков, Д. Новиков), як стратегію, яка базується на основних положеннях відповідної теорії і визначає напрями пошуку стосовно предмета дослідження (Н. Дюшеєва), як комплекс парадигматичних, синтагматичних і прагматичних структур та механізмів у пізнанні й практиці (Новітній філософський словник), як певний погляд на об'єкт, особливу процедуру побудови дослідницького циклу (О. Галус) тощо.

Ми будемо притримуватися останнього визначення. **Підхід** - це певний погляд на об'єкт, особливу процедуру побудови дослідницького циклу [1, с. 13].

У нашому дослідженні з точки зору системного та діяльнісного підходів розглядається педагогічний об'єкт - підготовка майбутніх учителів технологій у вищій школі, яка входить в систему більш високого ієрархічного порядку - професійну підготовку фахівців, що входить в систему вищої педагогічної освіти. Таким чином, система, її підсистеми і надсистеми створюють ієрархію - розташування частин від більш низького до більш високого рівнів.

Діяльність виступає чинником формування свідомості, розвитку особистості, підготовки до виконання професійних обов'язків. Принцип "поза діяльністю немає розвитку" є визначальним у навчальному процесі вищої школи. Діяльнісний підхід до професійної підготовки майбутніх учителів технологій дає можливість зрозуміти сутність процесу формування здатності виконувати конкретні професійні дії, які ґрунтуються на визначених професійні знання та вміння, тобто формування професійної компетентності; а також виявити закономірності цього процесу, зв'язок між теоретичною та практичною професійною підготовкою майбутніх вчителів технологій [2, с. 24].

Системний підхід дозволяє розглянути будь-яку педагогічну дійсність як відкриту соціально-педагогічну систему. Він дозволяє обґрунтувати особливий причинно-наслідковий характер процесів і явищ, ієрархічність побудови і проектування різних систем, у тому числі педагогічних. При такому підході забезпечується прогнозованість результатів, цілісність і взаємозумовленість компонентів навчальної діяльності (мети, змісту, форм і методів), чітка керованість процесами. Педагогічна система, будучи соціальною і штучно організованою, формує своєрідний освітній простір у відповідності з певною моделлю, яка визначає типи взаємозв'язків, очікувані результати, механізми та перспективи розвитку [1, с. 13-14].

Згідно системному підходу підготовка майбутнього вчителя технологій є специфічною цілісною складно-структурованою педагогічною системою, яка складається з різноманітних компонентів з їх функціональними зв'язками і відносинами, а також системоутворюючими факторами [4, с. 71].

Необхідною умовою функціонування педагогічної системи є наявність відповідної структури, яка включає в себе послідовну сукупність елементів, які взаємодіють між собою. Наприклад, наукові діячі (Н. В. Кузьміна, В. П. Беспалько, Б. Г. Юдін) акцентують увагу на тому, що наявність структури є одним з основних ознак системи. Не менш значним структурним компонентом вони розглядають зміст, який є метою діяльності

педагогічного колективу навчального закладу. Серед інших структурних компонентів називають мету, навчальну та наукову інформацію, засоби педагогічної комунікації, учнів і педагогів, дидактичні процеси або засоби здійснення педагогічного процесу. В якості важливого структурного компоненту, на думку вчених, виступає також діяльність педагогічного колективу [6, с. 124].

Учені вказують, що педагогічна система, відповідно і підготовка майбутніх учителів технологій, має також функціональні компоненти такі як: педагогічний аналіз, планування, організація, контроль, регулювання, корекція. Під *функціональними компонентами* Н.В. Кузьміна розуміє базові зв'язки між початковим станом структурних елементів педагогічної системи і кінцевим результатом під час вирішення педагогічних завдань [5].

Аналіз педагогічної літератури дозволяє стверджувати, що педагогічні явища не ізольовано один від одного. Взаємообумовленими є зміст освіти і методи навчання. У навчально-виховному процесі розкривається особистість майбутніх вчителів технологій і формуються особистісні якості [6, с. 124].

Будь-яка система створюється для виконання певного комплексу корисних функцій, досягнення певної мети. Основна мета системи професійної підготовки вчителів технологій повинна бути спрямована на виконання загальних завдань навчання, виховання і розвитку особистості студента, зумовлених актуальними та перспективними потребами суспільства, формування творчої активності майбутніх учителів технологій. Це, згідно ідей системного і діяльнісного підходів, одночасно є процесом становлення особистості, яка у своїй активній діяльності й творчій самостійності проявляє, реалізує й перетворює себе.

Діяльнісний підхід базується на положенні про те, що психіка людини нерозривно пов'язана з її діяльністю і діяльністю обумовлена. При цьому діяльність розуміється як цілеспрямована активність людини, що проявляється в процесі її взаємодії з навколишнім світом, і ця взаємодія полягає у вирішенні життєво важливих завдань, що визначають існування та розвиток людини.

Діяльнісний підхід ставить своєю метою формування здатності людини до активної праці, зокрема, професійної, творчої. Застосування цього підходу до професійної підготовки майбутніх учителів технологій змінює роль знань. Вони з основної мети освіти перетворюються в її компонент, засіб діяльності. Тому навчальний процес у вищому навчальному закладі повинен створювати передумови для оволодіння практичними вміннями і бути орієнтованим як на отримання спеціальних знань, так і на відпрацювання практичних умінь.

Навчання, орієнтоване на дію, передбачає не тільки створення умов для формування практичних умінь, але і вивчення самих практичних умінь. Іншими словами, під час пояснення теорії обов'язково має демонструватися техніка виконання практичних операцій. Таке діялісно орієнтоване навчання набуде комплексного характеру.

Діяльність, яка засвоюється у процесі навчання у вищому навчальному закладі, її зміст і функції є провідною цінністю системи професійної підготовки фахівця-учителя технологій за умови застосування діялісного підходу. Цей підхід орієнтує студентів не тільки на засвоєння знань, але і на способи їх засвоєння, на зразки та способи мислення і

діяльності, на розвиток пізнавальних сил і творчого потенціалу студента [7, с. 144].

Реалізація діяльнісного підходу в процесі професійної підготовки дозволить фахівцю освітньої галузі "Технології" осмислити сутність своєї професії як діяльності щодо вирішення педагогічних завдань, спрямованих на формування особистості кожного учня.

Системний підхід, зі свого боку, дозволяє представити у вигляді системи процес професійної підготовки майбутнього вчителя технологій, виявити взаємодію та взаємозалежність всіх її елементів як єдиного цілого, а його використання у професійній підготовці майбутніх учителів технологій є одним з основних методологічних підходів.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок з напрямку. Узагальнюючи вищесказане, можна зробити висновок, що системний і діяльнісний підходи до підготовки майбутніх учителів технологій у вищих навчальних закладах визначають спрямованість навчально-виховного процесу на пошук змісту їх професійної діяльності, ставлення до професії, самопізнання і самовдосконалення, розвиток особистості фахівця, його загальної культури.

У подальшому необхідно провести аналіз можливостей застосування перелічених підходів у підготовці майбутніх учителів технологій до формування художньо-технічних умінь в учнів основної школи.

Література

1. Галус О. М. Наукові підходи щодо професійної підготовки майбутніх педагогів у ступеневому вищому навчальному закладі / О.М. Галус // Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького : педагогічні та психологічні науки. – 2010. – № 54. – С. 13-17.
2. Гарбузенко Л.В. Діяльнісний підхід у становленні майбутніх учителів образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва / Л.В. Гарбузенко // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка : Педагогічні науки. – Луганськ, 2010. – № 6. – Ч. II. – С. 23-28.
3. Деркач С. Особливості та сутність професійної підготовки вчителя / Світлана Деркач [Електронний ресурс] // Вісник Інституту розвитку дитини : Збірник наукових праць. – 2010. – Вип. 10. – [Цит. 2011, 25 травня]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vird/2010_10/8.pdf. – Назва з екрану.
4. Коваленко І. Г. Системний підхід як методологічна основа фахової підготовки майбутнього вчителя музики / І.Г. Коваленко // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка : Педагогічні науки. – Луганськ, 2011. – № 7. – Ч. II. – С. 69-74.
5. Методы системного педагогического исследования: Учеб. пособ. // Под. ред. Н. В. Кузьминой. – Л. : ЛГУ. – 1980. – 172 с.
6. Порохня Л. А. Особливості використання системного підходу до професійної підготовки майбутнього вчителя / Л. А. Порохня // Педагогічний альманах : Збірник наукових праць. – 2010. – Вип. 6. – С. 122-125.
7. Халабузар О. А. Особистісно-діяльнісний підхід у формуванні культури логічного мислення лінгвіста в умовах інформатизації освіти / О. А. Халабузар // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2008. – № 37. – С. 114-118.

Н. Борисенко

СИСТЕМНЫЙ И ДЕЯТЕЛЬНОСТНЫЙ ПОДХОДЫ К ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКЕ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ТЕХНОЛОГИЙ

В статье определяется понятие "подход", дается краткая характеристика системного и деятельностного подходов, рассматривается осуществление профессиональной подготовки будущих учителей технологий в высшей школе на основе этих подходов.

Ключевые слова: подход, системный подход, деятельностный подход, профессиональная подготовка, будущие учителя технологий.

Nadiya Borisenko

SYSTEMIC AND ACTIVITY APPROACHES TO THE VOCATIONAL TRAINING OF THE INTENDING TECHNOLOGY TEACHERS

The notion "approach" is defined, the brief characteristics of systemic and activity approaches is given in the article. The future teachers of technology training on the basis of these approaches at higher educational establishments is proposed by the author.

Key words: approach, systemic approach, activity approach, professional training, future teachers of technology.

УДК 378.016:377.3-051

А. В. Зінченко

ОЦІНКА ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ ДО ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ СПІЛЬНО З ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИМИ НАВЧАЛЬНИМИ ЗАКЛАДАМИ

Стаття присвячена оцінюванню готовності майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи у взаємодії з закладами профтехосвіти. Розглянуто структурні компоненти готовності, охарактеризовано критерії оцінки, що відповідають структурним компонентам. Визначено рівні прояву готовності. На основі проведеного дослідження виявлено, що рівень готовності майбутніх учителів до спільної профорієнтаційної роботи з професійно-технічними навчальними закладами не відповідає сучасним потребам.

Ключові слова: готовність до професійної діяльності, майбутні учителі, взаємодія, професійна орієнтація, професійно-технічні навчальні заклади.

Постановка проблеми. Обґрунтований вибір молоддю професії, навчального закладу суттєво впливає на результати праці, авторитет людини у суспільстві, на рівень добробуту, сприяє ефективній реалізації особистісного потенціалу.

Зважаючи на важливість для України майбутнього розвитку сфери матеріального виробництва набувають актуальності питання вступу здібної молоді на навчання до закладів професійно-технічної освіти, але реальний стан такої роботи вкрай незадовільний.

Однією з причин цього є недостатня професійна орієнтація молоді на робітничі професії, низька престижність професійно-технічних навчальних закладів, як місця отримання фаху. Окрім того, у професійного навчання відбувся "перекіс". Переважна